

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 17ΗΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1986

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΡΥΠΑΝΗ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Διον. Ζακυθινός**, παρουσιάζων τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κώστα Δαφνῆ, *Ἀρχεῖον Ἰωάννου Καποδίστρια*, λέγει τὰ ἐξῆς:

«Ἡ Ἀκαδημία τελεῖ τὰς ἐπετείους μεγάλων ἐθνικῶν ἡμερῶν μελετῶσα πληρέστερον τὰς ἱστορικὰς πηγὰς τῶν γεγονότων, ἀντλοῦσα γνώσεις καὶ διδάγματα ἐκ τῆς ἐπιμελεστέρας αὐτῶν ἐρεύνης. Οὕτω φρονεῖ ὅτι ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν διπλῆν αὐτῆς ἀποστολήν, τὴν Ἐθνικὴν καὶ Ἐπιστημονικὴν.

»Καὶ σήμερον τὴν 100ὴν ἐπέτειον τῆς ἀφίξεως τοῦ πρώτου τῆς Ἑλλάδος Κυβερνήτου εἰς Ναύπλιον καθ' ὅμοιον τρόπον ἐορτάζει.

»Σελίδες μεγάλων πράξεων τὰς ὁποίας ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ δόξα ἐνέπνευσε, πολῦτιμοι διδάσκαλοι τοῦ παρόντος καὶ πολυτιμότεροι σύμβουλοι τοῦ μέλλοντος κατὰκεινται παρημελημένοι εἰς σκοτεινὰ ὑπόγεια. Ἡ Ἀκαδημία αἰσθάνεται ἱερὸν καθῆκον νὰ τὰς φέρῃ ἐκ νέου εἰς τὴν ζωὴν, εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, διὰ νὰ μᾶς φωτίσουν ἐκ νέου, νὰ μᾶς ἐμπνεύσουν ἐκ νέου ζωὴν».

Οὕτως ἐπρολόγιζε τὴν σύντομον ὁμιλίαν του ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Κωνσταντῖνος Ζέγγελης πρὸς τὸ Σῶμα, κατὰ τὴν συνεδρίασιν αὐτοῦ τῆς 19ης Ἰανουαρίου 1928, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἱστοριοδίφης καὶ Δ/τῆς τοῦ Ἀρχεῖου τῆς Ἰονίου Γερουσίας Σπυρίδων Μ. Θεοτόκης προέβη εἰς μακρὰν ἀνακοίνωσιν διὰ τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Κυβερνήτου, τὸ ὁποῖον οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ Γεώργιος καὶ Ἰωάννης Καποδίστριας μόλις εἶχον δωρήσει εἰς τὸν Δῆμον Κερκυραίων διὰ νὰ κατατεθῇ εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἰονίου Γερουσίας. Καὶ ἐτερμάτιζε τὴν ὁμιλίαν του ἀφ' ἐνὸς μὲν με εὐχαριστίας πρὸς τὴν οἰκογένειαν Καποδίστρια καὶ τὸν Σπυρίδωνα Θεοτόκην «διὰ τὴν πολῦτιμον αὐτῶν συνδρομὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἀκαδημίας», ἀφ' ἑτέρου δὲ με τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐλπίδος «ὅτι τοῦτο (τὸ ἔργον) δὲν θὰ σταματήσει εἰς τὴν σημε-

ρινήν εἰς γενικὰς γραμμὰς ἔρευναν περὶ τοῦ Ἀρχείου, ἀλλὰ θέλει ταχέως κατορθώσῃ ἡ Ἀκαδημία νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ ὅλου ἔργου».

Ἡ ἀκολουθήσασα ἀνακοίνωσις τοῦ Σπυρ. Θεοτόκη ὑπῆρξεν πλήρως ἀναλυτικὴ καὶ κατατοπιστικὴ διὰ τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Κυβερνήτου, τὸ ὁποῖον εἶχε δωρηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του. Ἡ ἐξέλιξις ὅμως τῆς τύχης του δὲν ὑπῆρξεν ὅπως τὴν εἶχεν ἐλπίζει ὁ ἀείμνηστος Ζέγγελης. Πρὶν ὅμως ἀναφερθῶμεν εἰδικώτερον εἰς τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν χρησιμοποίησίν του, θεωροῦμεν χρήσιμον νὰ ἀναφέρωμεν τὰς τέσσαρας περιόδους ἀπὸ τὰς ὁποίας διῆλθεν ἡ δημοσία ζωὴ τοῦ Ἰωάν. Καποδίστρια.

Ἡ πρώτη περίοδος καλύπτει τὰ ἔτη 1798 μέχρι 1808, δηλ. ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς του ἐξ Ἰταλίας, ὅπου ἐσπούδασεν ἰατρικὴν, μέχρι τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ Ρωσίαν.

Ἡ δευτέρα ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 1809, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Πετρούπολιν, μέχρι τὸ 1822, πού ἀπεσύρθη ὀριστικῶς ἀπὸ τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσίας.

Ἡ τρίτη τοποθετεῖται μεταξὺ 1822 καὶ 1827. Κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ παραμένει ὡς ἰδιώτης εἰς Γενεύην τῆς Ἑλβετίας καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, ἐργαζόμενος ἀδιαλείπτως διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ἐνίσχυσιν τῶν μαχομένων διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ τετάρτη καὶ τελευταία περίοδος εἶναι ἡ ἀπὸ 19 Ἰανουαρίου 1828, ὅταν ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ Ναύπλιον διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος, κατόπιν προσκλήσεως τῆς Γ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῆς Τροιζῆνος, μέχρι τῆς 27ης Σεπτεμβρίου 1834, ὅταν διεκόπη βιαίως τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του.

Διὰ τὰς τέσσαρας αὐτὰς περιόδους τῆς δημοσίας ζωῆς τοῦ Ι. Καποδίστρια μόνον διὰ τὴν τελευταίαν περίοδον εἶχομεν συναγωγὴν ἐγγράφων, δημοσιευθέντων εἰς τέσσαρας τόμους ὑπὸ τοῦ γραμματέως τοῦ Κυβερνήτου Ἑλβετοῦ E. Betant, τὸ 1839, εἰς τὸ γαλλικὸν πρωτότυπον, μὲ ἐκτενῆ βιογραφίαν τοῦ Καποδίστρια τοῦ Ἀλεξάνδρου Στούρτζα, συνεργάτου καὶ φίλου του. Τὴν εἰς τὴν γαλλικὴν ἐκδοσὶν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Καποδίστρια ὡς κυβερνήτου ἠκολούθησε τετράτομος ἐπίσης ἐκδοσις εἰς τὴν ἑλληνικὴν, κατὰ μετάφρασιν Μιχαὴλ Γ. Σχινᾶ, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1841-1843.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως τῆς ὑπὸ τοῦ Betant δημοσιευθείσης ἀλληλογραφίας ἐπρόκειτο περὶ ἐκδόσεως σκοπιμότητος, ἡ ὁποία προῆλθεν ἀπὸ πρωτοβουλίαν τῆς οἰκογενείας Καποδίστρια, καὶ ἰδίως τοῦ ἀδελφοῦ του Βιάρου, διὰ νὰ διασκεδασθοῦν αἱ εἰς βᾶρος τῆς πολιτείας του ὡς Κυβερνήτου καλλιεργηθεῖσαι σκοπίμως ἐντυπώσεις τόσον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅσον καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, βάσει αὐθεντικῶν κειμένων. Ὡς ἐκ τούτου φυσικὸν ἦτο νὰ σημειωθοῦν παραλείψεις ἐγγράφων,

τὰ ὁποῖα εἶτε δὲν ἐθεωρήθη σκόπιμον νὰ περιληφθοῦν εἶτε δὲν προσέθετον τίποτε περισσότερον εἰς τὴν σχηματιζομένην διὰ τῆς δημοσιεύσεως εἰκόνα.

Ἐκτοτε δὲν συναντῶμεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν αὐτοτελῆ συναγωγὴν καὶ δημοσίευσιν καποδιστριακῶν κειμένων. Ἐξάίρεσιν ἀπετέλεσεν ἡ μετάφρασις τῆς ἐκθέσεως περὶ τῆς πολιτικῆς του σταδιοδρομίας, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποβάλει τὸ 1826 εἰς τὸν Τσάρον Νικόλαον, εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἡμέρα» τῆς Γεργέστης, κατόπιν τῆς δημοσιεύσεως τοῦ γαλλικοῦ πρωτοτύπου εἰς τὸν 3ον Τόμον τοῦ Δελτίου τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἱστορικῆς Ἐταιρείας τῆς Ρωσίας, τὸ 1868. Τοῦτο βεβαίως δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἰονίου Γερουσίας, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ I. Καποδίστρια ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας, διὰ τὴν συγγραφὴν ἱστορικῶν ἔργων. Ἀναφέρω ἐνδεικτικῶς τὰ ἔργα τοῦ Ἑρμάνου Λούντζη, τοῦ Γερ. Μαυρογιάννη, τοῦ Μάρκου Θεοτόκη. Τόσον ὅμως εἰς αὐτὰ ὅσον καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα, τὰ Καποδιστριακὰ κείμενα ἀποτελοῦν ὕλην ἱστορίας εὐρυτέρου πλαισίου καὶ δημοσιεύονται ἐπιλεκτικῶς καὶ ἀποσπασματικῶς, γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἀπέβαινεν ἐνίοτε εἰς βάρος τῶν πραγματικῶν σκέψεων καὶ ἀπόψεων τοῦ Καποδίστρια.

Ἐπίσης πρέπει νὰ ἀναφερθῆ ὅτι τὸ ὕλικόν τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους ἔδωσε τροφήν εἰς ἱστορικὰς μονογραφίας, ὅπως τοῦ Λαζάρου Βελέλη διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πολιτείαν, ἐνῶ πλῆθος ἄλλων ἔχουν περιληφθῆ εἰς τὰ Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τὰ ὑπὸ τοῦ Α. Μάμουκα ἐκδοθέντα, ὅχι ὅμως κατὰ τρόπον συστηματικόν.

Ἡ δωρεὰ τοῦ Ἀρχείου τοῦ Κυβερνήτου, τὸ ὁποῖον μετέφερεν ἐκ Ναυπλίου εἰς Κέρκυραν ὁ ἀδελφός του Αὐγουστῖνος τὸ 1832, ἀπετέλεσεν ἀφετηρίαν ἀναζωογονήσεως τῶν Καποδιστριακῶν Σπουδῶν καὶ τῆς δημοσιεύσεως πληθοῦς ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἤντησαν ἐξ αὐτοῦ καὶ τὰ θέματα καὶ τὸ ὕλικόν. Εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐδημοσιεύθησαν πρὸ τοῦ 1940 ἀρκεταὶ ἐργασίαι τοῦ Σπυρ. Θεοτόκη, ἐξ ὧν ἐξόχου σπουδαιότητος ἦτο ἡ δημοσίευσίς τῶν κειμένων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἑλληνομάθειαν τοῦ Κυβερνήτου, διότι καὶ αὐτὴν ἠμφισβήτησαν οἱ ἀντίπαλοί του. Καὶ μεταπολεμικῶς θὰ ἀνεύρωμεν εἰς τοὺς τόμους τῶν Πρακτικῶν ἐργασίας στηριζομένας εἰς τὸ Ἀρχεῖον, ὡς τῆς κ. Ἑλένης Κούγκου, ἡ ὁποία καὶ τὴν διδακτορικὴν τῆς διατριβὴν ἐστήριξεν εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ Καποδιστριακοῦ Ἀρχείου.

Ἐπίσης ἀναφέρομεν τὴν δίτομον ἀλληλογραφίαν Καποδίστρια-Ἐυνάρδου, τὴν δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σπυρίδωνος Θεοτόκη εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τοῦ Συλλόγου Ὠφελίμων Βιβλίων, κατὰ τὰ ἔτη 1930-1931. Εἰς τὴν ἐκδοσιν ὅμως αὐτὴν ὑπάρχουν ἐξ ἄλλου ἐπιστολαὶ τοῦ Καποδίστρια, ἐνῶ ὁ Ἐυνάρδος ἀντιπρο-

σωπεύεται από 196, ὅσα καὶ τὰ πρωτότυπα τῶν ἐπιστολῶν του, ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὸ Ἄρχεϊον. Αἱ ἀπαντήσεις τοῦ Κυβερνήτου δὲν διεσώθησαν οὔτε εἰς σχέδια. Θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν εἰς τὸ Ἄρχεϊον Ἐυνάρδου, τὸ ὁποῖον πρὸ μερικῶν ἐτῶν ἔχει κατατεθῆ εἰς τὴν Δημοσίαν Βιβλιοθήκην τῆς Γενεύης ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του καὶ δὲν ἔχει, ὡς μὲ πληροφοροῦν, ταξινομηθῆ ἀκόμη πλήρως.

Βεβαίως καὶ ἄλλαι ἐργασίαι ἔχουν στηριχθῆ εἰς τὸ Ἄρχεϊον τοῦ Κυβερνήτου τῆς Κερκύρας. Ἄλλὰ μὲ τὴν ἀποσπασματικὴν καὶ ἐξειδικευμένην χρησιμοποίησίν των δὲν ἔλυναν τὸ πρόβλημα τοῦ Κόρπους τῶν Καποδιστριακῶν κειμένων, ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ ἀνεδύετο, χωρὶς παραποιήσεις, διαστρεβλώσεις, ἀνακριβείας, ἢ προσωπικότης καὶ ἢ πολὺπλευρος δραστηριότης τοῦ Καποδίστρια εἰς τὰς πραγματικὰς διαστάσεις της. Τὸ σημαντικὸν αὐτὸ ἔργον ἀνέλαβε πρὸ μερικῶν ἐτῶν ἡ Ἐταιρεία Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν, ἡ ὁποία ἔχει εἰς τὸ ἐνεργητικὸν της καὶ ἄλλας ἀξιολόγους ἐκδόσεις, μίαν τῶν ὁποίων —τὰ ΚΕΡΚΥΡΑ-ΓΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ— ἐβράβευσε ἡ Ἀκαδημία μας πρὸ ἐτῶν. Διηύρυνε δὲ τὴν συναγωγὴν πέραν τῶν εὐρισκομένων εἰς τὸ Καποδιστριακὸν Ἄρχεϊον τῆς Κερκύρας καὶ τὰ λοιπὰ ἑλληνικὰ καὶ ξένα ἀρχεῖα, ὥστε νὰ καλυφθῆ ἡ τριακονταετῆς δρᾶσις του εἰς τὸν δημόσιον βίον τῆς Ἐπτανήσου Πολιτείας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Εὐρώπης γενικώτερον.

Ἡδὴ ἡ Ἐταιρεία Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν, μὲ γενικὸν ἐπιμελητὴν καὶ συντονιστὴν τῆς Ἐκδόσεως τοῦ Ἄρχείου τὸν κ. Κ. Δαφνῆν καὶ μὲ εἰδικούς κατὰ τόμον ἐπιστημονικούς συνεργάτας, ἔχει κυκλοφορήσει 7 ἀπὸ τοὺς 12 τόμους ποὺ ἔχει ἐξ ἀρχῆς προγραμματίσει. Τὰ Καποδιστριακὰ κείμενα δημοσιεύονται ἐκ μεταγραφῆς ἐκ τῶν πρωτοτύπων, ὅπου ἦτο δυνατὴ ἢ προσπέλασίς των, μὲ ἀντίστοιχον μετάφρασιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ὅπου τοῦτο δὲν κρίνεται ἀπαραίτητον, εὐρεῖα περιλήψις. Κατὰ τὴν μεταγραφὴν ἐπισημαίνονται καὶ τὰ τυχόν λάθη. Οὕτω ἡ διπλωματικὴ δημοσίευσίς τῶν ἐγγράφων παρουσιάζει, ὅπου ἢ μεταγραφὴ γίνεται ἐκ τῶν πρωτοτύπων, ἐπιστημονικὴν πληρότητα. Ἐπεξηγηματικαὶ σημειώσεις καὶ σχόλια βοηθοῦν εἰς τὴν διασάφησιν γεγονότων καὶ καθορισμὸν προσώπων. Ἡ ὅλη ἐργασία φανερώνει μακροχρόνιον προπαρασκευὴν καὶ ἐπίμοχθον προσπάθειαν.

Ὁ πρῶτος τόμος τοῦ Ἄρχείου περιλαμβάνει κείμενα τοῦ Καποδίστρια, ἀναφερόμενα εἰς τὰς δύο ἀποστολάς του εἰς τὴν Κεφαλληνίαν —1801 καὶ 1802— ὑπὸ τῆς Γερουσίας τῆς Ἐπτανήσου Πολιτείας διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ νόμου καὶ τῆς τάξεως. Ἐκ τῶν ἀναφορῶν του πρὸς τὴν Γερουσίαν, ὅπου ἐκτίθενται μὲ ρεαλιστικὴν ἀπλότητα τὰ γεγονότα, προκύπτουν ἕκτοτε αἱ διοικητικαὶ καὶ ἡγετικά ἱκανότητες τοῦ ἀνδρός. Ἐπίσης ἢ προσωπικὴ γενναιότης του.

Εἰς τὸν πρῶτον αὐτὸν τόμον δημοσιεύονται καὶ τὰ κείμενα τὰ ἀναφερόμενα

εις τὴν δρᾶσιν τοῦ Καποδίστρια ὡς Ἐπιθεωρητοῦ Παιδείας εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας.

Ἡ μεταγραφὴ καὶ ἡ μετάφρασις τῶν κειμένων τοῦ πρώτου ὀφείλονται εἰς τὸν συνεργάτην τοῦ Κέντρου Ἑρεῦνης Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Ἀριστείδην Στεργέλλην. Ὁ κ. Στεργέλλης συνοδεύει τὴν δημοσίευσιν μετὰ μείωμα εἰς τὸ ὅποῖον ἐξηγεῖ τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὅποῖον εἰργάσθη, ὡς καὶ τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας συνήνητησε λόγῳ τῆς κακογραφίας τοῦ Καποδίστρια καὶ ὠρισμένων συντακτικῶν καὶ γραμματικῶν ἀτελειῶν ἐνίοτε τῶν κειμένων.

Τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν δρᾶσιν τοῦ Καποδίστρια κείμενα μετεγράφησαν καὶ μετεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ ὑφηγητοῦ τῆς ἔδρας τῆς νεωτέρας ιστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων Γεωργίου Πλουμίδη.

Τῶν ἀνωτέρω κειμένων τοῦ πρώτου τόμου προτάσσεται ἡ αὐτοβιογραφία τοῦ Καποδίστρια εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Μιχαὴλ Λάσκαρη.

Εἰς τὸν δεύτερον τόμον τοῦ Ἀρχείου καταχωρίζονται τὰ κείμενα τὰ σχετικὰ μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Καποδίστρια τὸ 1807 εἰς Λευκάδα διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀμύνης τῆς ἔναντι ἀπειλῆς καταλήψεως τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν τοποθετεῖται καὶ ἡ γνωριμία τοῦ Καποδίστρια μετὰ τοὺς ὀπλαρχηγούς τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας καὶ ὁ μακροχρόνιος μετ' αὐτῶν σύνδεσμος. Ἡ μεταγραφὴ καὶ ἡ μετάφρασις τῶν κειμένων τοῦ τόμου αὐτοῦ ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸν Ἀριστείδην Στεργέλλην.

Ὁ τρίτος τόμος καλύπτεται ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Καποδίστρια πρὸς τὸν πατέρα του, τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν μελέτην τῆς ψυχολογίας, τῆς νοστοπρίας, τῶν προτιμήσεων, τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς ὄλης ἀνθρωπίνης ἰδιοσυστάσις τοῦ ἀνδρός. Ἐπίσης παρέχουν πολυτίμους πληροφορίας διὰ τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν ἰδικὴν του διπλωματικὴν δραστηριότητα ὡς ἐκπροσώπου τῆς Ρωσίας κατὰ τὰ κρίσιμα ἔτη 1809-1820. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ αὐταὶ δὲν περιλαμβάνοντο εἰς τὸ δωρηθὲν Ἀρχεῖον Καποδίστρια, ἀλλὰ εἰς τὸ προσωπικὸν ἀρχεῖον τοῦ Γεωργίου Καποδίστρια, πατρὸς τῆς Μαρίας Καποδίστρια-Δεσύλλα, ὁ ὁποῖος κατεῖχεν ἀκόμη καὶ ἄλλα καποδιστριακὰ κείμενα τὰ ὁποία ἐδῶρθη, μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, εἰς τὸ Μουσεῖον Μπενάκη. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐκράτησε τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἰωάννου πρὸς τὸν πατέρα του, αἱ ὁποῖαι ἐν συνεχείᾳ εὐρέθησαν εἰς χεῖρας τῆς θυγατρὸς του. Ὅπως ἐπίσης εὐρίσκειτο εἰς χεῖρας τοῦ ἐτέρου ἀπογόνου ἢ ἀλληλογραφία τοῦ Καποδίστρια πρὸς τὸν ἀδελφόν του Βιάρον, ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος διὰ τὰ παρασκήνια τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας κατὰ τὴν δεκαετίαν 1810-1820, ἡ ὁποία

ὅμως κατεστράφη, μαζί με ἄλλα πολύτιμα καποδιστριακά κειμήλια, κατὰ τὸν πυρπολισμὸν τῆς Κερκύρας ὑπὸ γερμανικῶν ἀεροπλάνων τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1943.

Ἡ μεταγραφή καὶ ἡ μετάφρασις τῶν κειμένων τῆς ἀλληλογραφίας ἔγινεν ἀπὸ τὸν συνεργάτην τοῦ Κέντρου Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν τοῦ ΕΙΕ κ. Παναγιώτην Μιχαηλάρην.

Τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Καποδίστρια πρὸς τὸν πατέρα του εἶχε προηγηθῆ δημοσίευσίς ὑπὸ τοῦ κ. Π. Ἐνεπεκίδη τὸ 1972—(α' Ἰωάννης Καποδίστριας. 176 γράμματα πρὸς τὸν πατέρα του 1808-1820). Ὁ ἐκδότης ὅμως ἐδημοσίευσεν μόνον τὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῶν ἐπιστολῶν, γενομένην ὑπὸ τοῦ Νικολάου Βαρότση. Εἰς τὸν Γ' τόμον τοῦ Ἀρχείου Καποδίστρια αἱ ἐπιστολαὶ δίδονται εἰς τὸ πρωτότυπον καὶ ἀκολουθεῖ ἡ μετάφρασις, ὥστε νὰ προκύπτῃ, χωρὶς ὅποιανδήποτε ἀμφισβήτησιν, τὸ περιεχόμενον των.

Ὁ τέταρτος τόμος, ὀφειλόμενος εἰς μακροχρόνιον ἔρευναν τῆς κ. Μισέλ Μπουβιέ, βοηθουμένης ὑπὸ τοῦ συζύγου της Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης καὶ γνωστοῦ νεοελληνιστοῦ Μπερτρὰν Μπουβιέ, εἰς τὰ Ἑλβετικά ἀρχεῖα, καλύπτει τὴν ἀποστολὴν τοῦ Καποδίστρια εἰς Ἑλβετίαν τὸ 1813-1814. Καὶ ἐδῶ πρόκειται διὰ διπλωματικὴν ἔκδοσιν τῶν πρωτοτύπων εἰς τὴν γαλλικὴν με κατατοπιστικὰς περιλήψεις. Ἡ κ. Μπουβιέ συνοδεύει τὴν δημοσίευσιν τῶν κειμένων με ἐκτενῆ πρόλογον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναλύει τὸ ἑλβετικὸν πρόβλημα ἐν τῷ συνόλω του, ἀξιοποιοῦσα εἰς αὐτὸν κείμενα τοῦ Καποδίστρια, δημοσιευμένα ἤδη καὶ τῶν ὁποίων δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀναζήτησις τῶν πρωτοτύπων. Πρόκειται ἐν τῷ συνόλω περὶ πρωτοτύπου καὶ ἐνδιαφεροῦσης ἐργασίας, ἡ ὁποία ἀρκούντως ἤδη ἐξετιμήθη εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν κυρίως χῶρον, δεδομένου ὅτι δημοσιεύεται εἰς τὸ γαλλικὸν πρωτότυπον.

Οἱ πέμπτος καὶ ἕκτος τόμοι ἀποτελοῦν μίαν ἐνότητα καὶ τὰ δημοσιευόμενα κείμενα ἀναφέρονται εἰς τὴν περίοδον 1815-1822, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Καποδίστριας ὡς ὑπουργὸς τῆς Ρωσίας διεχειρίσθη με διπλωματικὴν εὐστροφίαν σπουδαιότατα θέματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς μεγάλης αὐτῆς δυνάμεως. Ἐκτιμᾶ κανεὶς ἰδιαιτέρως τὸ εὖρος τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἐνημερότητος τοῦ Καποδίστρια ἐπὶ τῶν προβλημάτων τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ παραλλήλως τῶν χωρῶν τῆς βορείου καὶ νοτίου Ἀμερικῆς.

Ὁ ἔπιστημονικὸς συνεργάτης τῶν δύο αὐτῶν τόμων Καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Ἐπιστήμης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης κ. Παῦλος Πετρίδης, λόγῳ τῆς γνωστῆς δυσχερείας προσπελάσεως ἀπ' εὐθείας τῶν Ρωσικῶν ἀρχείων, ἠναγκάσθη ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ περιορισθῆ εἰς τὰ δημοσιευθέντα ὑπὸ τῶν Ρώσων καποδιστριακὰ κείμενα εἰς τὰς παρ' αὐτῶν πραγματοποιουμένας ἐκδόσεις

τῶν ἀρχείων τῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸν ἤμπόδισε νὰ πραγματοποιήσῃ μίαν σύνθεσιν, ἣ ὅποια μᾶς παραδίδει τὸν Καποδίστριαν διπλωμάτην εἰς τὴν πραγματικὴν του διάστασιν. Τὴν δημοσίευσιν τῶν κειμένων συνοδεύει πλήρης βιβλιογραφικὴ τεκμηρίωσις, ἣ ὅποια ἐπιτρέπει εἰς τὸν μελετητὴν νὰ ἀνατρέξῃ εἰς ὅλας τὰς ὑπαρχούσας βοηθητικὰς πηγὰς.

Ἐκτὸς τῶν ἑξ αὐτῶν τόμων τοῦ Ἀρχείου ἔχει ἐκδοθῆ καὶ ὁ δέκατος. Τὸ κενόν, κατὰ τὴν ἐκδότριαν Ἑταιρείαν Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν, ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἀρμόδιοι συνεργάται δὲν εἶχον ἐτοιμάσει ἐγκαίρως τὸ ὑλικὸν διὰ τοὺς ἐνδιαμέσους τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο συμπληρώνουν τὴν ἐν Εὐρώπῃ δρᾶσιν τοῦ Καποδίστρια.

Εἰς τὸν δέκατον τόμον δημοσιεύονται 63 ἐν συνόλῳ ἐπιστολαὶ τοῦ Καποδίστρια, ἐκ τῶν ὁποίων 25 ἀπευθύνονται εἰς τὸν Ἐυνάρδον, 8 εἰς τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον τοῦ Σάξ Κοβούργου καὶ 30 εἰς τὸν πρίγκηπα Μιχαὴλ Σουῦτσον, ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Γαλλικὴν πρωτεύουσαν. Ἐκ τῶν τελευταίων αὐτῶν 30 ἐπιστολῶν αἱ 14 διὰ πρώτην φοράν δημοσιεύονται, ἐνῶ ἄλλαι παρατίθενται εἰς νέαν μεταγραφὴν ἀπὸ τὸ πρωτότυπον. Ὁ τόμος ἀναφέρεται εἰς τὰ προβλήματα πού ἀντιμετώπιζεν ὁ Καποδίστριας εἰς ὅ,τι ἀφοροῦσε τὸ ἑδαφικὸν καθεστῶς τοῦ νέου κράτους, ὅπως ἀρχικὰ τὸ προσδιώρισαν αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις μὲ τὸ πρωτόκολλον τῆς 22ας Μαρτίου 1829 καὶ πῶς τελικῶς διεμορφώθη μὲ τὸ πρωτόκολλον τῆς 26ης Σεπτεμβρίου 1831, ἀφοῦ προηγουμένως αἱ Δυνάμεις διεπίστωσαν τὴν ἀδυναμίαν ἐφαρμογῆς τῶν μέτρων, πού προέβλεπε διὰ τὴν ὀροθεσίαν τὸ πρωτόκολλον τῆς 3ης Φεβρουαρίου 1830, καὶ αἱ προσπάθειαι τοῦ Καποδίστρια, παραλλήλως πρὸς τὴν φιλελευθερωτέραν πολιτικὴν ὀρισμένων δυνάμεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀπέδωσαν καρπούς. Ὁ Καποδίστριας κατὰ τὴν περίοδον 1829-1831 ἐπιστρατεύει γνωριμίας, φιλίας, ἐπιχειρήματα διὰ νὰ πείσῃ τὰς Δυνάμεις ὅτι τὰ ἑδαφικὰ ὄρια τοῦ νέου κράτους ἔπρεπε νὰ τοῦ ἐξασφαλίζον βιωσιμότητα. Συγχρόνως ὁ Καποδίστριας ἀναλύει εἰς τὰς ἐπιστολάς του πρὸς τὸν Μιχαὴλ Σουῦτσον τὰς ἀπόψεις του διὰ τὴν γεωργικὴν πολιτικὴν τὴν ὅποιαν ἐφαρμόζει, διὰ τὸ θέμα τῶν ἐθνικῶν γαιῶν καὶ διὰ πολλὰ ἄλλα θέματα, αἱ ὁποῖαι ἀποδεικνύουν πόσον εἶχε συλλάβει εἰς βάθος τὰ οἰκονομικὰ καὶ ἀναπτυξιακὰ προβλήματα τοῦ νέου κράτους, τὸ ὅποιον προσεπάθει νὰ θεμελιώσῃ.

Εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν τοποθετεῖται καὶ ἡ ἐπιλογή τοῦ Λεοπόλδου τοῦ Σάξ Κοβούργου ὡς ἡγεμόνος τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τὰ δημοσιευόμενα κείμενα ἐκκαθαρίζεται πλήρως τὸ θέμα τῆς τελικῆς ἀποποιήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Λεοπόλδου, θέμα διὰ τὸ ὅποιον ἀπεδόθησαν εὐθῦναι εἰς τὸν Καποδίστριαν διότι

εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἐκθέσῃ τὴν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν ὅπως πραγματικὰ ἐνεφανίζετο κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην.

Ὁ τόμος αὐτός, τοῦ ὁποίου τὰ μὴ δημοσιευμένα μέχρι σήμερον κείμενα μετέγραψε καὶ μετέφρασε ἡ κ. Δήμητρα Πικραμένου-Βάρφη, συνεργάτις τοῦ Κέντρου Νεοελληνικῶν Ἑρευνῶν τοῦ ΕΙΕ, εἶναι ἰδιαιτέρως ἀποκαλυπτικὸς δι' ὠρισμένας σκέψεις καὶ ἀπόψεις τοῦ πρώτου Κυβερνήτου.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιληπτικῆς παρουσιάσεως τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων ἑπτὰ τόμων τοῦ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν πιστεύω ὅτι διαγράφεται ἡ σημασία τοῦ ἔργου διὰ τὰς Καποδιστριακὰς μελέτας, σημασία ἡ ὁποία θὰ ὑπογραμμισθῇ ἐντονώτερον μὲ τὴν ἔκδοσιν καὶ τῶν ὑπολοίπων τόμων. Ἀπὸ τὴν ἐκτενεστάτην βιβλιογραφίαν, ἣτις δημοσιεύεται εἰς τὸν ΣΤ' τόμον, προκύπτει ὅτι ἡ ζωὴ καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ Καποδίστρια ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον διαφόρων ἐπὶ μέρους ἐργασιῶν, πολλαὶ τῶν ὁποίων ἐχρησιμοποίησαν τὸ ὕλικόν τοῦ Καποδιστριακοῦ Ἀρχείου τῆς Κερκύρας. Μέχρι ὅμως ἐκδόσεως τοῦ παρουσιαζομένου Ἀρχείου δὲν εἶχομεν δημοσιεύματα μὲ συναγωγὰς κειμένων τοῦ Καποδίστρια, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν. Ἦδη προσφέρονται εἰς τοὺς μελετητὰς συγκεντρωμένα τὰ Καποδιστριακὰ κείμενα κατὰ τρόπον ὑπεύθυνον. Θὰ ὑπῆρξαν καὶ θὰ ὑπάρξουν ἀσφαλῶς παραλείψεις. Τὸ ὁμολόγησαν ἀπὸ τοῦ Α' τόμου οἱ ἐκδόται, τὴν ὁμολογίαν ὅμως αὐτὴν συνώδευσαν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ περιλάβουν εἰς συμπληρωματικὸς τόμους τὰ παραλειφθέντα καποδιστριακὰ κείμενα.

Περαινῶν τὴν ἀνακοίνωσίν μου ἐπιθυμῶ νὰ ἐπαναλάβω ὅτι πρόκειται περὶ δημοσιεύσεως ἀρχειακῶν κειμένων τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται εἰς ἐνότητας διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῶν μελετητῶν καὶ ὅτι οἱ πρόλογοι, ἔστω καὶ ἐκτενεῖς, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Δ' τόμου, ἀποβλέπουν μόνον εἰς τὴν καλυτέραν κατανόησιν τοῦ χρόνου, τοῦ χώρου καὶ τῶν στόχων τῶν κειμένων τοῦ Καποδίστρια. Ὡς ἐκ τούτου ἀποτελεῖ πολύτιμον συμβολὴν εἰς τὴν ἐπὶ αὐθεντικῶν βάσεων ἐθνικὴν αὐτογνωσίαν.